

Til
Undervisningsministeriet

Dokumenttype
Notat

Dato
Juni, 2014

ERFARINGSOPSAMLING OM IMPLEMENTERING AF GRUPPEINDSATSER FORSØG OM MODERSMÅLSBASERET UNDERVISNING

[Dobbeltklik for at indsætte billede eller slet dette felt]

ERFARINGSOPSAMLING OM IMPLEMENTERING AF GRUPPEINDSATSER FORSØG OM MODERSMÅLSBASERET UNDERVISNING

INDHOLD

1.	Indledning	1
1.1	Datagrundlag og udvælgelse af cases	1
1.2	Dataindsamling	2
1.3	Læsevejledning	2
2.	Skolernes implementering af indsatsen	3
2.1	Rammer for indsatsen	3
2.2	Skolernes organisering og gennemførelse af indsatsen	3
3.	Skolernes erfaringer med indsatsen	6
3.1	Erfaringer med Almen Sprogforståelse - ledelsesperspektiv	6
3.2	Erfaringer med Almen Sprogforståelse - underviserperspektiv	7
3.3	Erfaringer med Almen Sprogforståelse - elevperspektiv	8
4.	Opmærksomhedspunkter i forsøgets overordnede rammer	9
4.1	Kommunikation og informationsniveau	10
4.2	Undervisningsmateriale	10
4.3	Metodefrihed	10
4.4	Undervisningslokale	10

1. INDLEDNING

I dette notat præsenterer Rambøll Management Consulting (Rambøll) en erfaringsopsamling vedrørende implementering af de indsætter i Almen Sprogforståelse, som Undervisningsministeriet (UVM) har gennemført for mindre elevgrupper med arabisk, tyrkisk og somalisk modersmål på 4. klassetrin som led i forsøgsprogram om modersmålsbaseret undervisning i foråret 2014.

I foråret 2014 er følgende indsætter gennemført på 4. klassetrin fordelt på i alt 28 skoler¹:

- Almen Sprogforståelse i og på **arabisk** for arabisktalende elever (18 skoler)
- Almen Sprogforståelse i og på **tyrkisk** for tyrkisktalende elever (11 skoler)
- Almen Sprogforståelse i og på **somali** for somalitalende elever (4 skoler).

Som led i forsøgsprogrammets følgeforskning har Rambøll i perioden april til maj 2014 gennemført casebesøg på seks udvalgte skoler. Formålet med casebesøgene har været at opnå viden om, hvordan forsøgsindsatserne er implementeret i praksis, herunder hvordan selve undervisningsforløbene er implementeret, samt hvordan skoleledelsen har understøttet implementering af indsatsen på skolen. Endvidere har der været fokus på at opnå viden om elevernes oplevelse og eventuelle udbytte af at deltage i forsøget.

Det primære formål med dette notat er at formidle udvalgte skolers erfaringer med implementering af de gruppebaserede indsætter. Det sekundære formål med notatet er at indsamle information om rammerne for forsøgets gennemførelse. Hensigten er, at dette kan være med til at styrke tilrettelæggelsen og gennemførelsen af de kommende forsøg på 1. klassetrin.

Erfaringerne fra de gennemførte casebesøg vil endvidere – sammen med de gennemførte fidelitetssurveys – indgå som datakilde i analysen af implementering og fidelitet i den endelige afrapportering af følgeforskningen, der foreligger primo 2015.

1.1 Datagrundlag og udvælgelse af cases

Erfaringsopsamlingen bygger på casebesøg på seks skoler, som er udvalgt på baggrund af tre udvælgelseskriterier, henholdsvis indsætssprog, antal deltagende elever samt skolernes geografiske placering.

Udvælgelseskriterium 1: Indsætssprog

Først og fremmest er skolerne udvalgt efter indsætssprog, således at de seks skoler repræsenterer fordelingen af indsætssprog på tværs af de 28 indsætsskoler. Tabellen nedenfor viser fordelingen af besøgte skoler pr. indsætssprog:

Tabel 1: Caseskoler fordelt på indsætssprog

Indsætssprog	Antal skoler
Almen Sprogforståelse i og på arabisk for arabisktalende elever	3
Almen Sprogforståelse i og på tyrkisk for tyrkisktalende elever	2
Almen Sprogforståelse i og på somali for somalitalende elever	1

I de følgende kapitler behandles skolernes erfaringer samlet, dvs. som én indsats – et undervisningsforløb i Almen Sprogforståelse på elevgruppens modersmål. Skolernes erfaringer analyseres derfor *ikke* opdelt efter deres respektive indsætssprog. Dette valg er foretaget for at sikre skolernes anonymitet i fremstillingen af indsamlede data.

¹ Af disse 28 skoler deltager en skole i alle tre indsætter, tre skoler deltager i to indsætter, og de resterende 24 skoler deltager i én indsats.

Udvælgelseskriterium 2: Antal deltagende elever

Det andet kriterium for udvælgelse af skoler til casebesøg er antallet af deltagende elever. Indsatsskolerne varierer i antal deltagende elever med en spredning på tre til 14 elever i gruppen. Det antages, at elevantallet har betydning for måden, hvorpå underviser og elever interagerer med hinanden i undervisningen, samt hvilke aktiviteter der fungerer hensigtsmæssigt i undervisningen. Caseskolerne er derfor udvalgt, så de afspejler denne variation i antal elever. De udvalgte skoler til casebesøg repræsenterer elevgrupper bestående af fire til 12 elever.

Udvælgelseskriterium 3: Geografisk placering

Derudover er caseskolerne udvalgt på baggrund af deres geografiske placering for at sikre en vis national spredning. To caseskoler er således placeret i Jylland, en på Fyn og tre på Sjælland.

1.2 Dataindsamling

Formålet med at indsamle skolernes erfaringer gennem casebesøg har som nævnt været at få indblik i den kontekst, som har udgjort en del af rammerne for implementering af indsatsen på de enkelte skoler, fx skolens elevsammensætning, de deltagende elevers baggrund og sproglige kompetencer, ledelsens fokus på tosprogede generelt samt de konkrete tiltag på skolen som led i implementeringen af indsatsen. Viden herom er relevant, da konteksten har betydning for den måde, hvorpå indsatsen er implementeret og dermed indsatsens fidelitet.

Med henblik på at opnå viden om såvel konteksten som erfaringer med implementeringen har hvert casebesøg bestået af følgende aktiviteter:

- Observation af undervisningen i Almen Sprogforståelse i en lektion
- Interview med underviser i Almen Sprogforståelse
- Interview med 1-2 øvrige lærere (lærere der underviser eleverne i andre fag, typisk klasselærer og/eller dansklærer)
- Interview med en repræsentant for skoleledelsen
- Gruppeinterview med 4-6 elever, der deltager i forsøget.

For at skabe systematik i den kvalitative dataindsamling er der udarbejdet semistrukturerede interviewguides, som interviewereren har fulgt. Ligeledes er der udarbejdet en observationsguide, som er udfyldt under observationen af undervisningen.

1.3 Læsevejledning

Notatet indeholder fire afsnit. Nedenfor følger i **afsnit 2** en beskrivelse af de indholdsmæssige rammer i forsøget samt en beskrivelse af, hvorledes rammerne for indsatsen såvel som indholdet heraf er implementeret på de besøgte skoler. **Afsnit 3** omhandler skolernes konkrete erfaringer og oplevelser med implementeringen af indsatsen. Afslutningsvis fremhæves i **afsnit 4** en række relevante opmærksomhedspunkter, som kan inddrages i overvejelserne om implementeringen af forsøgsprogrammets sidste fase.

2. SKOLERNES IMPLEMENTERING AF INDSATSEN

Dette afsnit omhandler skolernes implementering af indsatsen, herunder indsatsens overordnede ramme samt skolernes konkrete tilrettelæggelse og implementering af indsatsen.

2.1 Rammer for indsatsen

I det følgende præsenteres indhold og rammer for forsøgsindsatsen, som det er fastsat af UVM. Indsatsperioden er 16 undervisningsuger og består af fire ugentlige lektioner uden for den normale undervisningstid. Det er skolernes ansvar at skemalægge de ekstra lektioner såvel som at finde en underviser, der kan undervise på elevgruppens modersmål.

Almen Sprogforståelse er et nyt undervisningsområde. Med udgangspunkt i det udsendte undervisningsmateriale planlægges, gennemføres og evalueres undervisningen med udgangspunkt i elevernes forskellige sproglige kompetencer. Undervisningen, som gennemføres på elevernes modersmål, tager afsæt i elevernes forskellige sproglige registre og har til formål at skabe sprogligt bevidste og fagligt dygtige elever. Samtidig har Almen Sprogforståelse et alment dannende og uddannende sigte. Derudover er det hensigten med indsatsen, at tosprogede elever opnår en anerkendelse af deres modersmål som en relevant sproglig ressource, der kan styrke elevernes sproglige kompetencer generelt og mere konkret i andre fag.

Centrale elementer i undervisningsmaterialet er ugens tekst, ugens illustration, ugens sproglige fokus og ugens fokusord samt ordkort, sprogæg, dialog og opgaver på elevernes modersmål.

2.2 Skolernes organisering og gennemførelse af indsatsen

I dette afsnit beskrives skolernes konkrete implementering af indsatsen. Dette gælder både den praktiske organisering og gennemførelsen af indsatsen.

Skolernes organisering af indsatsen

Fire af de seks besøgte skoler havde allerede inden forsøgets opstart en relevant underviser ansat på skolen, hvorfor rekrutteringen af en underviser til Almen Sprogforståelse foregik internt på disse skoler. De resterende to skoler havde ikke de nødvendige underviserressourcer og måtte således rekruttere en underviser eksternt. Den ene af de to skoler ansatte en underviser, der ikke kunne indsatssproget skriftligt, men kun mundtligt. Det lykkedes dog at få en dispensation til ansættelsen under forudsætning af, at underviseren samarbejdede med en underviser i Almen Sprogforståelse fra en anden indsats-skole. Den anden af de to skoler kontaktede en relevant, tidligere ansøger til en lærerstilling på skolen og ansatte vedkommende til at varetage undervisningen i Almen Sprogforståelse samt til at fungere som vikar og støttelærer på skolen i øvrigt.

Underviseren i Almen Sprogforståelse har på de fleste af disse skoler været involveret i udvælgelsen af elever i samarbejde med skoleledelsen og i et enkelt tilfælde i samarbejde med relevante dansklærere. En enkelt skole screenede de relevante tosprogede elevers modersmålskompetencer og udvalgte kun elever med tilstrækkeligt stærke modersmålskompetencer. Dette skete i samarbejde med elevernes forældre. De øvrige fem skoler tilbød undervisning i Almen Sprogforståelse til alle tosprogede elever med det pågældende modersmål på 4. årgang.

Forældre til de deltagende elever er blevet informeret om indsatsen via brev, og to skoler har derudover afholdt forældremøde før undervisningsforløbets start. Underviseren i Almen Sprogforståelse har på fem ud af seks skoler taget individuel kontakt til forældrene før opstart for at motivere til elevernes deltagelse i undervisningen i Almen Sprogforståelse. Endvidere har fem af seks undervisere haft en løbende dialog med forældrene under indsatsen med henblik på at sikre elevfremmøde og opbakning til elevernes hjemmeopgaver.

På fem af de seks besøgte skoler gennemføres ugentligt fire lektioner i Almen Sprogforståelse som foreskrevet af UVM. En enkelt skole gennemfører imidlertid kun tre ugentlige lektioner. Tre ud af seks skoler har valgt at skemalægge lektionerne i to blokke a to lektioner, mens de resterende skoler har spredt de enkelte lektioner hen over ugen. Fire af de seks skoler har skemalagt undervisningen i Almen Sprogforståelse sidst på dagen uden for den normale undervisningstid. De resterende to skoler har derimod valgt at erstatte elevernes normale, skemalagte lektioner med lektioner i Almen Sprogforståelse. Den ene af de to skoler, der har valgt at afvikle timerne på denne måde, er skolen, der kun gennemfører tre ugentlige lektioner i Almen Sprogforståelse. Den anden skole gennemførte i den første indsatsuge undervisningen uden for normal undervisningstid, men eleverne var meget trætte og umotiverede, hvorfor man valgte at gennemføre en skemaomlægning og placere lektionerne i elevernes normale undervisningstid.

Undervisningen i Almen Sprogforståelse på disse to skoler ligger således ikke uden for normal undervisningstid, som UVM ellers foreskriver det. Det har medført visse udfordringer, som drøftes i et senere afsnit.

Skoleledelsens rolle i implementeringen af indsatsen har hovedsageligt været af praktisk og overordnet art. Ledelsen har primært fungeret som initiator og koordinator mellem forvaltning og underviser. Skoleledelsernes involvering i indsatsen og grad af sparring med underviseren varierer på tværs af de besøgte skoler. På en af skolerne har samarbejdet mellem ledelse og underviser været betydelig. Skolelederen har med udgangspunkt i undervisningsmaterialet gennemgået samtlige lektioner med underviseren og har i relevante tilfælde taget sig af udfordringer relateret til fravær fra undervisningen. På to skoler udtrykker underviseren god opbakning fra ledelsens side, om end der ikke har været et konkret samarbejde om indsatsen. På de resterende tre skoler har samarbejdet mellem ledelse og underviser været så beskeden, at underviserne føler sig overladt til sig selv og savner opbakning. På to af disse skoler har ledelsen opfordret til samarbejde og sparring mellem underviser og skolens DSA-vejleder. Et sådant samarbejde er lykkedes på en skole, men på den anden af skolerne er samarbejdet ikke lykkedes, da DSA-vejlederen har haft vanskeligt ved at frigøre tid. På denne skole savner underviseren faglig sparring og skoleledelsens opbakning.

Gennemførelse af undervisning i Almen Sprogforståelse

På baggrund af observation af undervisningen i Almen Sprogforståelse på hver af de seks skoler præsenteres i det følgende et billede af, hvordan undervisningen foregår i praksis.

Undervisningen indledes typisk med, at underviseren introducerer dagens aktiviteter for eleverne. Fire undervisere introducerer dagens program på elevernes modersmål, mens to undervisere introducerer aktiviteterne på dansk. Den observerede undervisning har en længde på mellem 35 og 60 minutter. Gennemsnitligt varer lektionerne 45 minutter. Efter en kort introduktion består langt hovedparten af undervisningen af fælles aktiviteter og drøftelser i plenum med udgangspunkt i ugens illustration, ugens tekst, fokusord eller en kombination af disse. Underviserne benytter mellem 20 og 40 minutter af en lektion på disse aktiviteter. Herefter arbejder eleverne typisk enten selvstændigt, parvis eller i mindre grupper i fem til 20 minutter. På fire skoler arbejder eleverne videre med fokusord, som de eksempelvis bruger i en sætning eller skriver ned i deres mappe og oversætter til dansk. På en af de besøgte skoler arbejder eleverne individuelt med supplerende grammatikopgaver, som underviseren genbruger fra sin øvrige modersmålsundervisning i kommunen. Eleverne på en anden skole søger information på nettet om historiske personligheder fremhævet i ugens tekst.

En af underviserne underviser udelukkende på dansk, mens de resterende undervisere både underviser på dansk og modersmålet. For disse undervisere gælder det, at der i høj grad i løbet af undervisningen veksles mellem dansk og modersmålet. Det sker eksempelvis ved, at underviseren læser ugens tekst op på modersmålet, hvorefter en elev læser teksten op på dansk. Elevers

spørgsmål til underviseren stilles typisk på dansk, ligesom samtaler mellem elever gennemgående foregår på dansk.

Underviserne har erfaret en relativt stor spredning i elevernes modersmålskompetencer, hvilket har haft betydning for, hvordan de har gennemført undervisningen, og hvor mange elementer af undervisningsmaterialet de har inddraget. Generelt er det undervisernes vurdering, at elevernes modersmålskompetencer har vist sig at være mindre gode end forventet, og mindre gode end undervisningsmaterialet forudsætter. Underviserne oplever alle, at de har måttet tilpasse undervisningen til elevernes modersmålsniveau. En underviser udtrykker det således: *"Ugens tekst er for svær, vi har prøvet at læse dem nogle gange. De er også svære for mig. Så virker det bedre at undervise med fokusordene."*

Nogle af underviserne oplever tilmed, at de må oversætte alt materiale til dansk for at sikre sig, at alle elever har forstået det.

Underviserne benytter generelt mange af undervisningsmaterialets elementer i undervisningen. Dette skal ses i sammenhæng med, at underviserne giver udtryk for, at de finder materialet både relevant og anvendeligt. En underviser siger følgende om undervisningsmaterialet: *"Jeg har taget udgangspunkt i lærervejledningen. Jeg synes, at den er god, men jeg har ikke anvendt den 100 pct. Jeg har udvalgt efter måden, jeg underviser på, og efter elevernes behov. Mine 4. klasses elever synes ikke, at det er sjovt at bruge kroppen, fx ved at hoppe fra bord til bord. Det synes de er for små børn, så det har jeg udeladt. (...) Den kreative del som fx ordkort og spil virker, for der skal de selv producere noget, og så sidder det fast i deres hukommelse."*

Særligt fokusord og til dels ordkort er omdrejningspunktet for undervisningen på de seks skoler. Således anvender alle underviserne disse elementer. Det varierer, i hvilken grad underviserne inddrager ugens tekst, ugens sproglige fokus, ugens illustration og sprogvæg. Ugens tekst anvendes af fire undervisere. To af disse undervisere fravælger dog ugens tekst på modersmålet og anvender den danske version. Dette begrundes med, at tekstens niveau på modersmålet er for højt til, at eleverne kan læse og forstå teksten.

Samtlige undervisere oplever, at tekstens sproglige niveau ikke er aldersvarende. Flere undervisere fremhæver endvidere, at teksterne er skrevet i et klassisk sprog, som ikke modsvarer det hverdagsprog, som eleverne benytter på deres modersmål. Samtidig bliver det pointeret, at teksterne er for lange til at kunne gennemarbejdes på én lektion. En enkelt underviser nævner desuden, at teksterne indeholder en del sproglige fejl. Dette gælder dog kun for ét ud af de tre undervisningssprog, som indgår i indsatsen.

Det er en udfordring for anvendelsen af sprogvæg, at flere af underviserne ikke har et fast undervisningslokale eller benytter et lokale, hvor de ikke har lov til at ophænge materialer. De pågældende undervisere fremhæver dette som en begrænsning for at gennemføre undervisningen, som de gerne vil.

På baggrund af observation af undervisningen og interview med underviserne kan det konstateres, at undervisningen i Almen Sprogforståelse i høj grad varierer i forhold til anvendelse af sprog, inddragelse af aktiviteter fra undervisningsmaterialet og undervisningsform. Variationen i undervisernes tilrettelæggelse og gennemførelse af undervisningen afspejler, at underviserne gennemfører indsatsen med en forholdsvis høj grad af metodefrihed i forhold til at omsætte undervisningsmaterialet til praksis. Derudover bemærkes det, at underviseren på en af de besøgte skoler inddrager sit eget supplerende materiale i form af grammatikopgaver. Efter denne undervisers eget udsagn har dette materiale præg af mere traditionel modersmålsundervisning sammenlignet med undervisningsmaterialet i Almen Sprogforståelse.

3. SKOLERNES ERFARINGER MED INDSATSEN

I dette afsnit ser vi nærmere på skolernes erfaringer med at gennemføre indsatsen. Afsnittet er struktureret ud fra tre perspektiver, henholdsvis et ledelses-, underviser- og elevperspektiv.

3.1 Erfaringer med Almen Sprogforståelse – ledelsesperspektiv

De besøgte skoler har generelt en positiv oplevelse af indsatsen og dens indhold. Skoleledelsen oplever, at deltagelse i forsøget har gjort dem klogere på de pågældende elevers sproglige kompetencer. En ledelsesrepræsentant fra en af de besøgte skoler udtrykker det således: *"Projektet har tydeliggjort, at begreber og ord, som det er naturligt, at man kender, kender man ikke alligevel. Dette illustrerer de forskellige kulturer, og hvad man har været vant til i forskellige kulturer. Projektet har således været en øjenåbner."*

Skolernes tilmelding til forsøget er foregået på forskellig vis, herunder varierede grader af motivation, hvilket viser sig at have stor indflydelse på skolernes oplevelse af at deltage i forsøget. Skolerne er typisk blevet kontaktet af kommunen om mulig deltagelse. Derefter har skoleledelsen haft mulighed for at vælge, om de ville indgå i forsøget. En ledelsesrepræsentant fortæller, at det har spillet en stor rolle for skolens motivation for at indgå i forsøget, at de selv har kunnet vælge, om de ville deltage.

En ledelsesrepræsentant fra en anden skole beretter om en meget negativ oplevelse af tilmeldingsprocessen. Grundet manglende information fra forvaltningens side var skolen ikke klar over, at den var tilmeldt forsøget. Dette har resulteret i forsinket implementering af indsatsen. Skolen har oplevet implementering af indsatsen som problematisk, fordi de involverede aktører på skolen ikke har haft de optimale forudsætninger for at tilrettelægge undervisningsforløbet. Endvidere er den pågældende skole ikke blevet informeret om muligheden for at deltage i informationsmødet forud for forsøgets opstart. Manglende information om tilmelding til forsøget har på denne skole resulteret i, at ledelsesrepræsentanten ikke føler ejerskab over opgaven og tildeler indsatsen begrænset opmærksomhed. Ledelsesrepræsentanten udtrykker, at dette kunne være forhindret, hvis skolen havde været velinformeret fra forsøgets opstart. På trods af den problematiske implementering af undervisningsforløbet har skolen alligevel formået at få indsatsen etableret, hvilket i høj grad skyldes, at skolen i forvejen havde en relevant lærer ansat, der med meget kort varsel kunne igangsætte og gennemføre undervisningen i Almen Sprogforståelse.

De besøgte skoler gennemfører andre indsatser i relation til DSA og tosprogede elever samtidig med deres deltagelse i forsøget om modersmålsbaseret undervisning². Disse indsatser er typisk mere omfattende og involverer mange eller alle tosprogede elever på skolen. Til sammenligning involverer indsatsen med Almen Sprogforståelse kun et mindre antal elever. I forlængelse heraf varierer skoleledelsens grad af opmærksomhed på Almen Sprogforståelse. En ledelsesrepræsentant fra en af de besøgte skoler siger følgende: *"Folk er informeret, og så er der ikke rigtig blevet taget initiativ til mere. Skolen er vant til at arbejde med tosprogede elever. Jeg bakker selvfølgelig op om underviseren."*

Erfaringerne fra casebesøg viser, at når skolerne har flere indsatser i gang samtidigt, kan det være vanskeligt for øvrige ansatte at orientere og involvere sig i indsatsen Almen Sprogforståelse. Hertil kommer, at der på flere skoler er en forholdsvis lav prioritering og manglende italesættelse af indsatsen fra ledelsens side – bl.a. fordi de øvrige indsatser på tosprogsområdet vægtes højere på skolen. Dermed vanskeliggøres muligheden for at etablere et samarbejde mellem underviseren i Almen Sprogforståelse og elevernes øvrige lærere på skolen. Derudover har det

² Alle de besøgte skoler deltager i samarbejdet med Undervisningsministeriets læringskonsulenter for tosprogsindsatsen.

vanskeliggjort implementeringen af indsatsen, at skolerne har modtaget undervisningsmaterialet meget kort tid inden forsøgsstart.

3.2 Erfaringer med Almen Sprogforståelse - underviserperspektiv

Underviserne udtrykker generelt stor tilfredshed med, at indsatsen er struktureret ud fra en lærervejledning med detaljerede lektionsplaner. Dette har understøttet dem i tilrettelæggelsen af undervisningen. Derudover pointerer flere undervisere, at de ser et stort potentiale i det nye undervisningsområde og det tilhørende materiale. En underviser udtrykker sin begejstring for materialet således: *"Vi bruger alle de sproglige kompetencer, som børnene har, og de kommer i spil. Det er en ressource, at man trækker på alle deres sproglige ressourcer. Vi øger sproglig forståelse og ordforråd. Der er perspektiver i den her indsats. Det er emneorienteret og relateret til børnenes verden, og derved bliver det nærværende."*

Denne begejstring for materialet deles af underviserne på tværs af de besøgte skoler. Flere undervisere fremhæver styrkerne ved Almen Sprogforståelse sammenlignet med traditionel modersmålsundervisning. Sidstnævnte er ifølge underviserne ofte centreret om en fjern kultur, hvor der ikke drages paralleller til elevernes danske hverdag. Almen Sprogforståelse derimod opfatter underviserne som relevant for eleverne på flere måder – dels udvikling af sproglige kompetencer og dels emnebaseret undervisning, som relaterer til vestlig kultur og aspekter af almen dannelse.

Samtidig fremhæver underviserne også udfordringer relateret til anvendelsen af undervisningsmaterialet. En underviser påpeger, at det kræver mere forberedelsestid, end afsat, at anvende undervisningsmaterialet. Underviseren vurderer, at fire lektioner i Almen Sprogforståelse kræver to timers forberedelse. To undervisere giver udtryk for, at dele af den danske lærervejledning er svære at forstå, og de oplever, at de nogle gange ikke har de fornødne danskkompetencer til at gennemføre undervisningen. Den ene af de to undervisere udtrykker det på følgende måde: *"Jeg ville gerne have været bedre til dansk, nogle gange bliver jeg i tvivl om, hvordan man skal bruge ordene."* De pågældende to undervisere er læreruddannede i Danmark, men er ikke dansklærere.

En anden underviser efterspørger en introduktion til undervisningsmaterialet af materialets forfatterne med henblik på at skabe øget forståelse af materialet. Samme underviser efterspørger desuden videndeling og erfaringsudveksling med andre undervisere i Almen Sprogforståelse for at udvikle og forbedre egen undervisning: *"Det ville være godt med et fælles møde i starten. Der kunne godt være nogle eksempler fra undervisningsvejledningen, som man kunne tage med til et møde med dem, der har lavet vejledningen, og så afholde nogle møder løbende med andre undervisere, hvor man kunne hente inspiration og udveksle erfaringer fra undervisningen."*

Underviserne har forskellige oplevelser af, hvorvidt ledelsen har understøttet og informeret dem i tilstrækkelig grad, så de har kunnet gennemføre undervisningen på tilfredsstillende vis. Tre undervisere oplever skoleledelsens fulde opbakning, hvorimod tre undervisere oplever mangel på information og opbakning fra ledelsens side. Den ene af disse undervisere udtrykker det på følgende måde: *"Man er lidt overladt til sig selv. Det ville være godt at være bedre klædt på."*

Underviserne oplever det som problematisk og et tegn på manglende opbakning fra ledelsens side, at de ikke har fået tildelt et fast lokale til undervisningen. En af underviserne siger: *"Jeg har brug for rammer, men det har jeg ikke fået. Hvis jeg skulle have haft opbakning, skulle jeg være meldt til møde med information om, hvor mange timer jeg skulle have, hvilket lokale vi skulle være i og så videre."*

Underviserne oplever generelt, at deres samarbejde med elevernes øvrige lærere ikke har været tilstrækkeligt til at understøtte den udvikling af elevernes faglighed, som underviserne potentielt ser i et sådant samarbejde. En underviser fremhæver, at de øvrige lærere hverken har udvist engagement eller interesse for sparring om undervisningsmaterialet og elevernes udvikling. På samme

skole pointerer elevernes øvrige lærere, at de ikke er blevet informeret om indsatsen i tilstrækkelig grad, og at *"forsøget er kommet ind fra højre. Det skulle implementeres hurtigt, og det virker som om, det er gået lidt for stærkt."* Samtidig fremhæver disse lærere, at de gerne så, at ledelsen havde iværksat et samarbejde mellem dem og underviseren i Almen Sprogforståelse, da de kan se en stor relevans i et etableret samarbejde. Der er således et ønske om samarbejde fra både underviseren i Almen Sprogforståelse og de øvrige lærere, men manglende prioritering og facilitering heraf fra ledelsens side har resulteret i, at samarbejdet ikke er etableret.

En underviser på en anden skole fremhæver ligeledes, at samarbejdet kunne forbedres ved, at ledelsen havde sat rammerne for et møde, som kunne have vakt de øvrige læreres interesse for undervisningen i Almen Sprogforståelse.

På en af de besøgte skoler fungerer samarbejdet mellem underviser i Almen Sprogforståelse og elevernes øvrige lærere godt. Underviseren udtrykker det således: *"Inden vi startede undervisningen, gav elevernes dansklærere mig en oversigt over elevernes testresultater, som viser, hvor de ligger henne mht. afkodning og sprogforståelse for at se, hvor jeg skal lægge fokus. (...) Dansklærerne er blevet informeret om, hvad jeg har arbejdet med, og de har forsøgt at trække paralleller til deres undervisning, så eleverne kan vise, hvad de har lært i Almen Sprogforståelse."*

Underviserne oplever, at elevernes forældre generelt er positivt indstillede over for undervisningen, på trods af indledende skepsis hos flere forældre. Flere af forældrene var til at begynde med af den opfattelse, at deres børn skulle deltage i traditionel modersmålsundervisning, og blev skuffede, da det ikke viste sig at være tilfældet. Ifølge en underviser bidrog dialog med forældrene om det konkrete indhold i Almen Sprogforståelse til, at forældrene fik øje på styrkerne ved Almen Sprogforståelse med dets udgangspunkt i dansk og vestlig kultur.

Flere undervisere oplever opbakning og engagement fra forældrenes side, idet forældrene tager del i børnenes lektielæsning ved eksempelvis at øve ord sammen med dem derhjemme. På tre af de besøgte skoler oplever underviserne dog, at forældrene ikke er i stand til at understøtte deres børn i lektielæsningen grundet manglende kompetencer på modersmålet.

Underviserne på de besøgte skoler italesætter en udvikling i elevernes faglige niveau. Underviserne oplever, at eleverne har forbedret deres evne til at analysere tekster, at de har lært nye ord både på deres modersmål og dansk, og at de blevet bedre til at sige deres mening. En anden underviser beskriver en positiv forandring, idet eleverne i højere grad oplever det som naturligt at inddrage deres modersmål på skolen: *"Børnene tager anerkendelse med sig fra undervisningen. Før var det flovt for eleverne at tale på deres modersmål. Børnene grinte og ville ikke sige noget, men nu er det blevet helt naturligt, også hvis vi lige nævner et ord på deres modersmål oppe i klassen. Sådan var det ikke før (...) Når de andre børn spørger, hvorfor de taler arabisk, siger de stolt, at det er fordi, at de skal blive bedre til det."* Undervisernes skildring af elevernes udvikling er generelt kendetegnet ved, at de oplever, at eleverne får succesoplevelser som følge af deres deltagelse i undervisningen.

3.3 Erfaringer med Almen Sprogforståelse – elevperspektiv

De fleste elever giver udtryk for, at de er glade for undervisningen i Almen Sprogforståelse. Eleverne vurderer overordnet set, at undervisningen er sjov, og at de udvikler deres sproglige kompetencer som følge heraf. En elev udtrykker det således: *"Jeg synes, at skolen er blevet mere spændende, efter at vi er begyndt at have Almen Sprogforståelse."* Eleverne oplever, at de lærer nye ord og begreber, som styrker deres kompetencer: *"Før kunne jeg ikke så godt de ord – det kan jeg nu. Det gør, at jeg bedre forstår teksten."* En anden elev udtrykker det således: *"Hvis vi ikke kan udtale det på dansk, så kan vi gøre det på vores modersmål. Vi lærer mange ord."* En

enkelt elevgruppe mener sågar, at undervisningen i Almen Sprogforståelse har betydning for deres karakterer i andre fag: *"Vi bliver klogere af det og får bedre karakterer, fordi vi lærer nye ord."* Ikke alle elever er dog enige i, at de i andre fag kan drage nytte af undervisningen i Almen Sprogforståelse. Enkelte elever vurderer, at undervisningen er irrelevant, og at de ikke styrker deres kompetencer – hverken på dansk eller modersmålet.

Generelt vil eleverne hellere deltage i de fire ekstra lektioner i Almen Sprogforståelse end at have fri som deres klassekammerater: *"Det er fint at have flere timer end normalt. Vi vil hellere være her end at have fri."*

Den ekstra undervisning efter almindelig skoletid kan dog også give nogle udfordringer. Enkelte elever synes, at det er *"lidt irriterende"* at have senere fri, men ønsker dog ikke at gå glip af undervisningen. En anden elevgruppe giver udtryk for, at den ekstra undervisningstid kan forhindre deres deltagelse i sociale arrangementer: *"Det, der ikke er godt, er, at der tit er fødselsdage om onsdagen, hvor vi har Almen Sprogforståelse. Så kommer vi senere end de andre."* Ligeledes nævner flere elever, at de er kede af, at de kommer senere i klubben end deres venner om eftermiddagen pga. de ekstra undervisningstimer.

På de to skoler, hvor undervisningen er placeret samtidig med øvrige skemalagte timer, som eleverne således går glip af, er eleverne splittede. De er glade for undervisningen i Almen Sprogforståelse, men ærgerlige over at gå glip af andre timer: *"De andre har musik, mens vi har Almen Sprogforståelse i dag. Jeg er lidt ked af at gå glip af det."* En anden elev tilføjer: *"Jeg er nogle gange lidt ked af at gå glip af dansktimerne."*

Eleverne har generelt en ganske god forståelse af formålet med ekstra undervisning i Almen Sprogforståelse: *"Vores underviser sagde, at det er fordi, at i de nationale tests kan de se, om vi er blevet bedre til dansk. Så bliver vi bedre til at forstå ord."* Eleverne er dog som udgangspunkt af den opfattelse, at de via undervisningen skal forbedre deres modersmål: *"Formålet er, at vi skal lære vores modersmål bedre at kende."*

Eleverne giver i flere tilfælde udtryk for, at deres forældre spørger ind til undervisningen og er nysgerrige i forhold til, hvad de lærer i Almen Sprogforståelse: *"Når vi lærer ordene, kan vi bruge dem med vores forældre. Hvis der er noget, jeg ikke forstår, kan jeg tale med mine forældre om det."* Forældrenes engagement og interesse for undervisningen ud fra elevernes perspektiv synes dog at være meget varierende. Nogle elever drøfter ikke undervisningen med forældrene, mens andre gør. Det samme gør sig gældende i forhold til faglig støtte fra forældrenes side – nogle elever får faglig hjælp af deres forældre, mens andre ikke gør. Flere af eleverne fortæller desuden, at de taler dansk og ikke deres modersmål med forældre og søskende. Derfor føler eleverne, at deres danske sprog ofte er lige så stærkt eller ligefrem stærkere end deres modersmål: *"Vi forstår mest dansk og er vant til det i skolen."*

4. OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER I FORSØGETS OVERORDNEDE RAMMER

På baggrund af erfaringerne fra de gennemførte casebesøg præsenteres afslutningsvis fire opmærksomhedspunkter. Disse relaterer sig til kommunikation og informationsniveau, undervisningsmateriale, metodefrihed og undervisningslokale. Opmærksomhedspunkterne kan bruges til yderligere at kvalificere implementeringen af forsøgsprogrammet fremadrettet.

4.1 Kommunikation og informationsniveau

Interview med skoleledere, undervisere og øvrige lærere på skolerne har tydeliggjort visse udfordringer i relation til kommunikation og information i forsøgsprogrammets implementeringsfase.

For det første har man på en af de besøgte skoler savnet information om indsatsen fra kommunen og UVM. Skolen fandt først sent ud af, at den var en indsats-skole, hvorfor implementeringen af indsatsen blev forsinket og samtidig resulterede i, at skolen ikke oplever ejerskab af indsatsen. Klar kommunikation mellem kommune og skole er derfor afgørende for skolernes oplevelse af deltagelsen i forsøget og tilrettelæggelsen af undervisningen.

For det andet udtrykker flere af de øvrige lærere frustration over manglende information om indsatsen fra skoleledelsens side. De ønsker en højere grad af kommunikation af indsatsens formål og deres rolle heri. Undervisere og øvrige lærere giver udtryk for meget varierende grad af kvalitet i samarbejdet mellem undervisere og øvrige lærere. En række af de øvrige lærere forklarer dette med ovenstående mangel på information om indsatsen. De øvrige lærere påpeger, at dette er ærgerligt, da samarbejdet mellem underviseren og elevernes øvrige lærere potentielt kunne være med til at styrke elevernes faglige udvikling. Elevernes udbytte af Almen Sprogforståelse ville via tættere samarbejde i højere grad kunne inddrages i andre fag.

4.2 Undervisningsmateriale

Mange af underviserne fremhæver som allerede nævnt udfordringer relateret til undervisningsmaterialets tilgængelighed.

For det første blev undervisningsmaterialet først leveret meget kort tid inden forsøgsstart. Det har bidraget til usikkerhed hos skoleledelsen og underviserne, som havde svært ved at forberede undervisningen i god tid, herunder at få klarhed over indsatsens formål, og i hvor høj grad de selv forventedes at udvikle undervisningsmateriale.

For det andet har undervisningsmaterialets sværhedsgrad været en udfordring for underviserne. Specielt ugens tekst er ifølge underviserne ofte på så højt et fagligt niveau, at teksten ikke kan anvendes i undervisningen. Resultatet af dette er ydermere, at forældreinddragelse besværliggøres. Flere undervisere foreslår da også, at undervisningsmaterialets tekster fremadrettet bør skrives i et lettere forståeligt sprog, som er mere alderssvarende. Endvidere foreslår en underviser, at undervisningsmaterialet samles i en bog, da det kan være svært at overskue de mange tilsendte papirer.

4.3 Metodefrihed

Underviserens store grad af metodefrihed kan besværliggøre måling af indsatsens effekter. Elevernes modersmålskompetencer har fungeret som en naturlig grænse for, hvilke dele af det tilgængelige undervisningsmateriale der har været relevant for den enkelte underviser at benytte. Vi har iagttaget, at en af underviserne har benyttet eget undervisningsmateriale, som har ført til mere klassisk modersmålsundervisning. En underviser efterspørger informationsmøde med forfatterne til undervisningsvejledningen og -materialet. Et sådant møde kunne potentielt skabe større klarhed hos underviserne om anvendelse af materialet og ensrette indsatsen på tværs af skoler, hvilket ville danne grundlag for mere nøjagtige og troværdige effektmålinger.

4.4 Undervisningslokale

Flere undervisere giver udtryk for, at de er stødt på lokaleudfordringer undervejs i undervisningsforløbet. På nogle skoler har indsatsen ikke fundet sted i et fast undervisningslokale. Det har hos underviseren medført en følelse af manglende opbakning fra ledelsens side, samtidig med at det har forhindret brug af bestemte dele af det tilgængelige undervisningsmateriale. Eksempelvis har brug af sprogværk på disse skoler været umuliggjort.

